

5-6 - VUOTIAAN KEHITYS

Persoonallisuuden ja tunne-elämän kehitys

- 5-vuotiaan kehitys on suvantovaiheessa: Lapsi on omatoiminen, aloitteellinen, tasapainoinen, sopeutuva, rauhallinen ja monella tapaa isonoloinen. Hänestä on mukavaa olla avuksi ja osallistua mielellään esim. kotitöihin. Töiden vieminen loppuun asti on hänelle tärkeää. 5-vuotias on vielä monin tavoin pieni lapsi. Hän haluaa välillä heittäytyä pienen rooliin ja tulla hoivatuksi.
- Kiukunpuuskat ja tunteiden ailahteleminen ovat nekin osa normaalia arkea. Lapsen itsekritiikki saattaa nostaa päätään ja hänen luottamuksensa omiin kykyihinsä voi horjua. Lapsella voi myös olla erilaisia pelkoja, esim. epäonnistumisesta. Rohkaisu, kannustus ja vahvuksien huomioiminen ovat tärkeitä.
- Tässä iässä lapsen luonteenpiirteet ja persoonallisuus näkyvät entistä selvemmin. Elämää leimaa edelleen voimakas mielikuvitus. 5-vuotias ymmärtää kuitenkin paremmin kuin 4-vuotias, mikä on oikeasti totta ja mikä satua: ”Tää on oikeesti meidän mattopiiska, mut leikisti tää on nyt mun lumikenkä.” Lapsi nauttii vitseistä ja sanaleikeistä, mutta ei halua olla huumorin kohteena. 5-vuotias voi pahoittaa mielensä herkästi.
- Tässä iässä lapset yleensä hyväksyvät jo sen, että heistä tulee isoina miehiä tai naisia. 5-vuotias poika samastuu isäänsä, isä on ihailun kohde ja sankari: ”Meidän isä on paljon vahvempi kuin teidän!” Pojat ihailevat vahvoja toiminnan miehiä kuten palomiehiä ja urheilijoita. Jos pojalla ei ole arjessa läsnä omaa isää, hänelle voi kertoa kuinka hänestä kasvaa isona aikuinen mies kuten isoisä, setä, kaverin isä tai joku muu pojan ihailema mies. Tyttö alkaa usein samastua äitiinsä. Tytön aiempi ihastuminen isään voi joksikin aikaa muuttua suorastaan isän väheksymiseksi.
- Yhden huoltajan perheessä on hyvä huomioida se, että lapsi pyrkii muodostamaan mielikuvan siitä, onko hän arvokas sekä naisen että miehen silmissä. Jos omasta perheestä puuttuu äiti tai isä, kannattaa tukea sellaisia ihmissuhteita, joissa lapsi voi saada myönteisiä kokemuksia itselle tärkeän naisen tai miehen kanssa, esim.

kummivanhempien tai ystävä- tai sukulaisperheiden kesken voi muodostua luontevia ja myönteisiä suhteita muihinkin aikuisiin kuin omiin vanhempiin.

Sosiaalisten taitojen kehitys

- Lapsi nauttii muiden lasten ja aikuisten seurasta. Toki lapset ovat tässäkin suhteessa yksilöitä. Jos lapsi säännöllisesti vetäytyy muiden lasten seurasta ja haluaa leikkiä vain yksin, vanhempi voi järjestää ja kannustaa lasta tilanteisiin, joissa hän tapaa muita lapsia. Ujous voi helpottaa leikkitaitoja harjoitellessa. Vanhemmilta se vaatii herkkävaistoista tasapainottelua yksilöllisyyden kunnioittamisen ja sosiaalisten taitojen harjoittelun tukemisen välillä.
- 5 vuoden iässä lasta alkaa kiehtoa leikit ja pelit, joissa on selkeät säännöt. Peleissä häviäminen on edelleen vaikeaa. Lapset ovat jo taitavia erilaisissa yhteisleikeissä. He jäljittelevät roolileikeissään tärkeitä aikuisia: vanhempiaan, lääkäriä, palomiestä, kauppiasta tai päiväkodin opettajaa. Erilaiset roolit alkavat täydentää toisiaan: leikissä on äiti, vauva ja sisko eikä kolmea äitiä. Pienikin rekvisiitta luo mielikuvituksen avulla upeita rooleja ja maailmoja: huivi on prinsessan huntu tai merenneidon pyrstö ja tuoli-jono esittää bussia tai lentokonetta.
- Kavereiden mielipiteet vaikuttavat entistä enemmän siihen, mikä on hienoa ja hyväksyttävää. Erityisesti hieman vanhemmat lapset ovat usein 5-vuotiaille esikuvia. Kaverit ovat lapselle tärkeitä, hänellä voi olla jo joitain erityisen hyviä ystäviä. Etenkin tytöillä saattaa olla paras ystävä. Sekä tytöillä että pojilla voi olla ensimmäisiä ihastumisia vastakkaiseen sukupuoleen. Ystävyys-suhteet alkavat olla melko kestäviä.
- Lasten sosiaaliset taidot ovat hioutuneet aiempaa taitavammiksi. He osaavat neuvotella asioista, joustaa tarpeen mukaan ja pukea tunteitaan sanoiksi. Kavereiden kanssa ei tule enää niin helposti riitaa. Välillä sanan säilä saattaa kuitenkin lentää kipakastikin! Suuria puheita käytetään myös, kun halutaan tehdä

vaikutus kavereihin. Leuhkiminen ja mahtailu kuuluvat asiaan, niillä voidaan myös peitellä joitain omia puutteita.

- Kun lapsi hermostuu vanhempaansa, hän voi olla hyvinkin ärhäkkä: "Ole hiljaa tyhmä! En jaksa kuunnella!" Tätä ei tarvitse pelästyä. Lapsen kiukun voi ottaa vastaan ja antaa nimen isolle tunteelle: "Näen, että olet tosi vihainen. Kertoisitko mikä sinua harmittaa?" Lapsen rauhoituttua jutellaan, kuinka haukkumasanat loukkaavat ja pahoittavat mieltä.
- Lapsen moraaliset käsitykset ja tunteet kehittyvät huomattavasti. Hän pohtii hyvän ja pahan eroa ja hakee vanhemmalta vahvistusta omille käsityksilleen. Lapsi ymmärtää oikean ja väärän eron. Hän ymmärtää mikä on oikeudenmukaista ja reilua ja suuttuu tosissaan, jos häntä kohdellaan epäoikeudenmukaisesti. Arvioidessaan jonkin teon pahuutta, lapsi arvioi sitä yleensä teon lopputuloksen eikä tarkoituksen perusteella. Esim. lapsesta on pahempi asia rikkoa monta astiaa vahingossa tiskatessaan kuin rikkoa yksi astia pihistäessään sieltä pikkuleipiä.
- Yhteinen hassuttelu, hellittely ja arjen toimien jakaminen vanhemman kanssa ovat lapsen päivän huippuhetkiä! Isä ja äiti ovat edelleen lapselle maailman tärkeimmät ihmiset.

Oppiminen ja älyllinen kehitys

- Lapsi pohtii entistä enemmän erilaisten ilmiöiden syitä ja kyselee erilaisista asioista. Hän uskoo, että kaikkiin kysymyksiin on olemassa selitys tai vastaus, ja että vanhempi tietää sen. Yhteinen pohdiskelu aikuisen kanssa ja asioiden oivaltaminen tuovat mielihyvää. Lapsen kysymykset voivat olla syvällisiä ja koskea vaikeita aiheita kuten elämän tarkoitusta, kuolemaa, syntymää ja sairauksia. Asioita kannattaa pohtia yhdessä lapsen kanssa, vaikka oikeita vastauksia ei aina olekaan.

- Lapsi testaa mielellään erilaisia ilmiöitä käytännön kokeilla, esim. jäädyttämällä vettä tietyn mallisessa muotissa. Hän pystyy suunnittelemaan toimiaan ja keskittymään niihin aiempaa paremmin. Lapsen muisti on hyvin kehittynyt, hän muistaa tapahtumia useiden kuukausien tai vuodenkin takaa. Muistamisen apukeinoja hän sen sijaan harvemmin käyttää, hän vain toivoo muistavansa esim. ottaa unilelun mummolaan mukaan.
- Useita 5-vuotiaita alkaa kiehtoa numerot ja kirjaimet. Jotkut oppivat jo kirjoittamaan nimensä. Esineiden laskeminen 5:een, jopa 10:een alkaa onnistua. Lapsesta on usein hauskaa vertailla ja lajitella esineitä niiden ominaisuuksien mukaan tai asettaa niitä suuruusjärjestykseen. Sen sijaan lapsen on vielä vaikea ymmärtää, että kaksi omenan puolikasta on yhtä paljon kuin yksi kokonainen omena, tai että pullataikinaa on saman verran, olipa se leivottu pötköksi tai pullaksi.
- Lapsi puhuu entistä selkeämmin ja kieliopillisesti melko oikein. Hän pärjää jo tavallisissa arkipäivän tilanteissa vieraidenkin ihmisten parissa. Yksittäisiä äännevirheitä voi vielä olla, mutta niistä ei tarvitse olla huolissaan, jos puhe on muuten selkeää. Lapsi voi muodostaa kekseliäitä sanoja. Lapsen on jo helpompi pohtia mielessään joitain sellaisiakin asioita ja ilmiöitä, jotka eivät ole käsin kosketeltavia. Hänen on kuitenkin vaikea ymmärtää abstrakteja kielikuvia, esim. silmiinpistävä on hänestä todennäköisesti jotain mikä oikeasti pistää silmään.
- 5-vuotias ymmärtää ja osaa käyttää useita käsitteitä, esim. vähän tai paljon, edessä tai takana, nopeasti tai hitaasti. Hän rakastaa satuja ja kertomuksia ja pystyy seuraamaan melko monimutkaista kertomuksen juonta. Lapsi osaa myös itse seipitellä tarinoita ja kertoa kuvista loogisia tapahtumia. Hän nauttii vapaasta luomisesta, mielikuvituksestaan ja leikistä. Ne tuovat hänelle iloa, mutta niillä on suuri merkitys myös älyllisen kehittymisen ja oppimisen kannalta. Leikki kehittää mm. lapsen suunnitelmallisuutta, muistia, omatoimisuutta ja syysuhteiden oivaltamista sekä auttaa lasta tutustumaan itseensä ja kykyihinsä. Vapaalle leikille kannattaakin antaa aikaa, tilaa ja mahdollisuuksia.

Fyysinen kehitys

- Lapsen kasvu on usein tasaista. Paino lisääntyy vuodessa n. 3 kg ja pituus 5–10 cm. Noin 6–8-vuotiaana useiden lasten pituuskasvu nopeutuu tilapäisesti ja vartalon pyöreys alkaa kadota. Kun lasta mitataan neuvolassa, huomiota kiinnitetään siihen, että lapsen kasvu etenee tasaisesti kasvukäyrästöllä juuri hänelle tyypillisellä tasolla, ja että lapsi voi yleisesti hyvin.
- Yökastelu on 5-vuotiailla melko tavallista. Asia voi olla lapselle nolo, eikä siitä pidä olla lapselle koskaan vihainen. Kastelu kannattaa kuitenkin ottaa puheeksi neuvolan 5-vuotistarkastuksessa. Yökastelu ei ole psyykinen ongelma, mutta se voi nakertaa lapsen itsetuntoa. Yökastelu ei kerro vanhemman eikä lapsen huonommuudesta tai epäonnistumisesta. Kuivaksi oppimisen nopeuteen vaikuttavat lapsen perintötekijät. Yökastelun hoito aloitetaan tavallisesti 5 vuoden iässä, jotta lapsi oppisi kuivaksi mahdollisimman varhain.
- 5-vuotistarkastus on useimmiten aiempia neivolakäyntejä laajempi ja perusteellisempi kartoitus lapsen kokonaiskehityksestä. Tarkastuksessa pyritään mm. havainnoimaan viitteitä myöhemmille kouluvaikeuksille. Lapsen kehitystä voidaan monin tavoin vielä tukea ja auttaa ennen koulun alkua, jos siihen on aihetta. Monilla paikkakunnilla 5-vuotistarkastus tehdään yhteistyössä päivähoidon kanssa. Mahdolliset huolet kannattaa ottaa puheeksi neivolakäynnillä.
- Lapsen ensimmäiset maitohampaat irtoavat keskimäärin 5–6 vuoden iässä ja tilalle kasvavat pysyvät hampaat, ns. rautahampaat. Samoihin aikoihin lapselle puhkeaa hammasrivistön viimeisiksi hampaiksi kuudennet hampaat, jotka ovat pysyvät hampaat. Näin lapsella on kaikkiaan 24 hammasta. Hampaat ovat kaikkein herkimpiä reikiintymään puhkeamisaikana ja heti puhkeamista seuraavina vuosina. Hampaista huolehtiminen on nyt erityisen tärkeää.

Liikunnallinen kehitys

- Lapsi nauttii liikuntaleikeistä: kiipeilystä, juoksemisesta, mäenlaskusta, keinumisesta, naruhyppelystä ja yhdellä jalalla hyppimisestä. Hän hallitsee liikkumistaan jo melko taitavasti ja liikkeet ovat sulavia. Lapsi osaa myös yhdistellä eri liikkeitä aiempaa paremmin. Useat lapset nauttivat tanssimisesta ja jumppaamisesta. Luova ilmaisu on monista ihanaa. Lapsi saattaa nauttia erityisesti saadessaan liikkua vapaasti musiikin tahdissa. Lapsi voi harjoitella apupyörillä varustetulla polkupyörällä ajamista, hiihtämistä ja luistelua.
- Sorminäppäryys sekä käden ja silmän yhteistyö kehittyvät. Lapsi osaa pitää kynää oikeassa otteessa eikä enää vaihda kynää kädestä toiseen kuten pienempänä. Hän nauttii yksityiskohtien piirtämisestä ja niiden löytämisestä muiden kuvista. Hän pitää usein käsillään tekemisestä: askartelusta, leikkaamisesta, piirtämisestä, helmien pujottamisesta lankaan, leipomisesta ja vaikkapa salaattitarpeiden pilkkomisesta. Maalaamispuuhiin kannattaa varata iso paperi ja tila: lapsi nauttii saadessaan vedellä maalia paperille ronskein vedoin.

TIEDOT KERÄTTY MLL: N VANHEMPAINNETISTÄ:

<http://www.mll.fi/vanhempainnetti/>

MLL:n Vanhempainnetti tarjoaa monipuolista tukea vanhemmuuteen. Sivusto tarjoaa tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä, kasvatuksesta sekä mm. unen ja leikin merkityksestä.

